

1. ТАВАН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭЭ

Үндсэн зорилго, зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө (БОМТ) нь төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн буй орчны тогтвортой байдлыг хангах, БОННУ-н дэх зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, төслийн үйл ажиллагаанаас үүсч буй сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой. Тиймээс Ховд аймгийн Ховд нисэх буудлын өргөтгөлийн бүтээн байгуулалт болон үйл ажиллагааны явцад үүсэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг төслийн хэрэгжилтийн хүрээнд авч үзээд холбогдох зардлыг төлөвлөнө. Энэхүү төлөвлөгөөг төсөл хэрэгжүүлэгч дагаж мөрдсөнөөр байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын үүргээ хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална. Үүнд:

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх;
- БОМТ-ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчдын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүнд хүрэх;
- БОМТ-г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй болох зэрэг болно.

Хамрах хүрээ

БОМТ нь Ховд нисэх буудлын үйл ажиллагааны хүрээнд дагаж мөрдөх эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд хэрэгжих бөгөөд БОННУ-ний тайлангийн 1 дүгээр бүлэгт төслийн хамрах хүрээг тодорхойлсон нь бий. Ховд нисэх буудлын үйл ажиллагааны явцад хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зорилт бүхий төлөвлөгөөнд БОННУ-ний тайланд тусгасан зөвлөмжүүдийн хүрээн дэх бүхийл асуудлыг хамрахад БОМТ нь дараах 2 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

- Төслийн байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллөөс зайлсхийх, бууруулах, арилгах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх арга замууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа болон шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө (БОХТ),
- Төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдал, хүний эрүүл мэндэд үзүүлж байгаа орчны болон ажлын байрны нөхцлийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө зардал, хугацааг тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ).

Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд баримтлах эрх зүйн баримт бичиг болон шаардлагыг нь зайлшгүй хангаж мөрдөх стандартуудыг БОМТ-нд тодорхой тусгаж өгнө.

2. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
НИСЭХ БУУДЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА									
1.	Уурын халаалтын зуужнаас үүсэх агаарын бохирдол	Зуухны янданд утаа шүүгч тавих ба шүүлтүүрийн филтрийг солих	Нисэх буудлын орчим	Ширхэг Ширхэг	450,000 150,000	1 5	450.0 750.0	1 удаа удаа	
2	Нисэх буудлын ажилчид шуугианы бохирдолд өртөх, Зэрлэг ан амьтад -ын нутагшилд өөрчлөлт орох	- Дуу шуугиан хэмжигч багаж худалдан авах - Ажилчдыг хөдөлмөр хамгааллын хэрэгслээр хангах - Хөдөлмөр хамгааллын хэрэгслийн ашиглалтад хяналт тавих - Амьтны судалгаа хийсний үндсэн дээр агаарын нислэггүй бүсийг тогтоох	Нисэх буудлын нислэгийн бүсэд Ажлын байранд					2020-2024 онд	- Байгаль хамгаалах тухай хууль - Агаарын тухай хууль, - MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
3	Нисэх буудлын өргөтгөлөөр шимт хөрс хуулах	Нисэх буудлын өргөтгөлөөр шимт хөрс хуулах	Нисэх буудлын талбай		Барилгын ажлын зардалд			Барилгын ажил эхлэхэд	- MNS5916:2008 Байгаль орчин, "Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт, хадгалалт
4	Нисэх буудлын өргөтгөлөөр шимт хөрс хуулах	Хуулсан шимт хөрсийг нар, салхинаас хамгаалж тороор хучих	Нисэх буудлын талбай	боодол	100,000	5	500.0	2020-2024 онд	
5	Хөрс болон газрын доорх ус бохирдох	Нүхэн жорлон, түүний орчинд ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийх	2020-2024	удаа	120,000	10	1,200.0	Жилд 2-оос доошгүй удаа	МХЕГ-ын даргын 2017 оны 11 сарын 01-ний өдрийн А/179 тоот тушаалаар баталсан "Үлгэрчилсэн дүрэм", 6 дугаар хавсралт
6		Бохир усны цооног, хогийн цэгийн орчинд ариутгал, халдваргүйжүүлэлт хийлгэх	2020-2024	Удаа	120,000	10	1,200.0	Жилд 2-оос доошгүй удаа	
7		Хуучин нүхэн жорлонг булшлах	2020	багц	230,000	1	230.0	БОМТ-ний	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
НИСЭХ БУУДЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА									
8		Шинээр нүхэн жорлон байгуулах	2020	багц	1,000,000	2	2,000.0	хугацаанд 1 удаа	угаадасны нүх. Техникийн ерөнхий шаардлага"
9	Газрын доорх усны болзошгүй бохирдол	Урьдчилан сэргийлэх	2020-24	Нисэх буудлын өргөтгөлийн зардалд тусна.				байнга	
10	Газрын доорх усны нөөц	Ус ашиглах дүгнэлт гаргуулах, гэрээ байгуулах	Уст цэг	500.0				Тухай бүрт	Усны тухай хууль
11	Өргөтгөлөөр ногоон бүс эвдэрнэ.	Ногоон хэсэгчилэн шинэчлэх	2020-2024	удаа	500.0	10	5,000.0	Тухай бүр	Нисэх буудлын орчны ан амьтны менежмент" АНУ-ын бодлогын Баримт бичиг
Сөрөг нөлөөг бууруулах нийт зардал, мян.төг									450.0 + 750.0 +500.0 + +1,200.0 + 1,200.0 + 230.0 + 2,000.0 +5,000.0= 11330.0
ШАТАХУУНЫ АГУУЛАХЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА									
11.	Шатахууны агуулахаас үүсэх агаарын бохирдол	Техник, тоног төхөөрөмжийн бүрэн бүтэн байдал, аюулгүй ажиллагааны хяналт	Шатахууны агуулахын орчим	-	Аюулгүй ажиллагаа, дотоод хяналтын ажлын хүрээнд шийдвэрлэх.			Сар бүр	Нисэх буудлын дотоод хяналтын системийн баримт бичиг
12.	Цэнэглэх үеийн агаарын бохирдол	Шатахууны агуулахын үйл ажиллагаанд зураг авалт хийх, агуулахын эрсдэл, эмзэг байдлыг үнэлүүлэх	Шатахууны агуулахын орчим	удаа	3,500.0	1	3,500.0	5 жилд 1 удаа	<ul style="list-style-type: none"> Зураг авалт хийсэн мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлт зөвлөмж Газрын тосны бүтээгдэхүүний агуулахын галын аюулгүйн норм БНБД21-03-04 Шатахуун тээвэрлэх автоцистери нь MNS 3042-96 "Газрын тосны бүтээгдэхүүний тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой
		Зураг авалтаар гарсан дүнд үндэслэн шатахууны агуулахыг шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр тоноглох	Шатахууны агуулахын орчим	Хөрөнгө оруулалт төлөвлөж шаардлагатай үед тухайн жилүүдэд шийдвэрлэж байх				Жил бүр	
12.	Түлшний шаталтаас үүсэх хийгээр агаар	Тээврийн хэрэгслүүдийн ашиглалтын үеийн засвар үйлчилгээг тогтмол хийх,	Шатахууны агуулахын орчим	Удирдлага, менежментийн зохион байгуулалт, ажлын чанар, дотоод хяналтын тогтолцоогоор хэрэгжүүлэх				Байнга	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал (төгрөг)	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
НИСЭХ БУУДЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА									
	бохирдол	шатах тослох материалын чанарын үзлэгийг хийж, холбогдох арга хэмжээг авах							нарийвчилсан журам"-ын 11 дүгээр хавсралт Газрын тосны бүтээгдэхүүний агуулахын эрсдэл, эмзэг байдлын үнэлгээ
13.	Газрын тосны бүтээгдэхүүний агуулахаар хөрс бохирдох	Шатахууны агуулахад хийсэн зураг авалтын үр дүн, зөвлөмжийг дагаж ажиллах	Шатахууны агуулахын орчим					Байнга	<ul style="list-style-type: none"> ЗТБХБ-ын сайдын 2011 оны 256 дугаар тушаалаар баталсан "Газрын тос, газрын тосны бүтээгдэ-хүүний агуулахын барил-гын технологийн зураг төсөл"
14.	Газрын тосны бүтээгдэхүүний асгаралт	Осол эрсдэлийн дүрмийн дагуух бүхий л арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх Нефть бүтээгдэхүүний асгаралтын дараа хөрсөөр дамжин гүний усны бохирдол үүссэн эсэхийг тодорхойлон холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.	Шатахууны агуулахын орчим		Тухайн үеийн нөхцөлд байдалд тохируулан Осол эрсдэлийн удирдамжаар ажиллах ба хөрөнгийг нөөц сангаас гаргана			Тухайн үед нь	
Шатахууны агуулахын үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөг бууруулах үйл ажиллагааны зардал									3,500.0
ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС ҮҮСЭХ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ НИЙТ ЗАРДАЛ									11330.0+3,500.0= 14830.0

Газарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах

"Иргэний исэхийн аюулгүй байдлын хөтөлбөр"-т заасны дагуу нисэх буудал нь газар эзэмшил, ашиглалттай холбоотой баримт бичгийг бүрдүүлнэ. Үүнд:

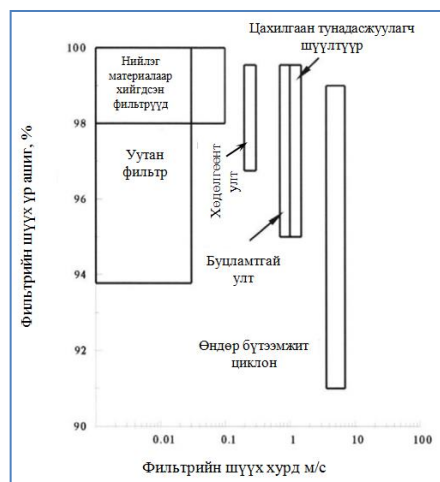
- "Хориотой, хамгаалагдсан болон нийтийн эзэмшлийн бүс"-ийг тогтоосон бүдүүвч зураг үйлдэнэ.
- "Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа"-г өөрийн эзэмшлийн газарт хийлгэж эрх бүхий байгууллагаар баталгаажсан дүгнэлт гаргуулна.

Мөн нисэх буудлын өргөтгөлийг хийж гүйцэтгэх явцад барилгын ажлын зураг төслийн гүйцэтгэлд хяналт тавьж илүүц газар эвдүүлэхгүй байхад анхаарч ажиллана.

Агаарт үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулахад

Нисэх буудлын агаар бохирдуулах гол эх үүсвэр нь цогцолборын усан халаалтын зуух бөгөөд голлох агаар бохирдуулах бодисууд нь тоос тоосонцор, хүхэрлэг хий байна. Одоо ашиглагдаж байгаа усан халаалтын зуухнууд нь хэт хуучирсан, ашигт үйлийн коэффициент багтай, утаа шүүх ямар нэг систем суурилагдаагүй тул цаашид үе шаттайгаар шинэчлэлт хийх шаардлагатайг болсныг харуулж байна. Эдгээр зуухнуудыг цаашид үргэлжлүүлэн ашиглах тохиолдолд утааг шүүх тоноглол тавьна.

Хаягдал утаанаас тоос тоосонцрыг шүүх хэдэн арга байдаг. Тоосонцрыг шүүх технологи нь утааны хийн зарцуулалтаас ихээхэн хамаардаг тул станцын хүчин чадалд тохирсон технологийг сонгох нь чухал юм. Тус станц нь хуурай циклон шүүлтүүрийг ашиглаж байгаа ба шүүлтүүрийн үр ашгийг бууруулахгүйн тул засвар үйлчилгээ хийнэ.

Зураг 1. Утаа шүүгч технологиуд ба тэдгээрийн үр ашиг

Хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах.

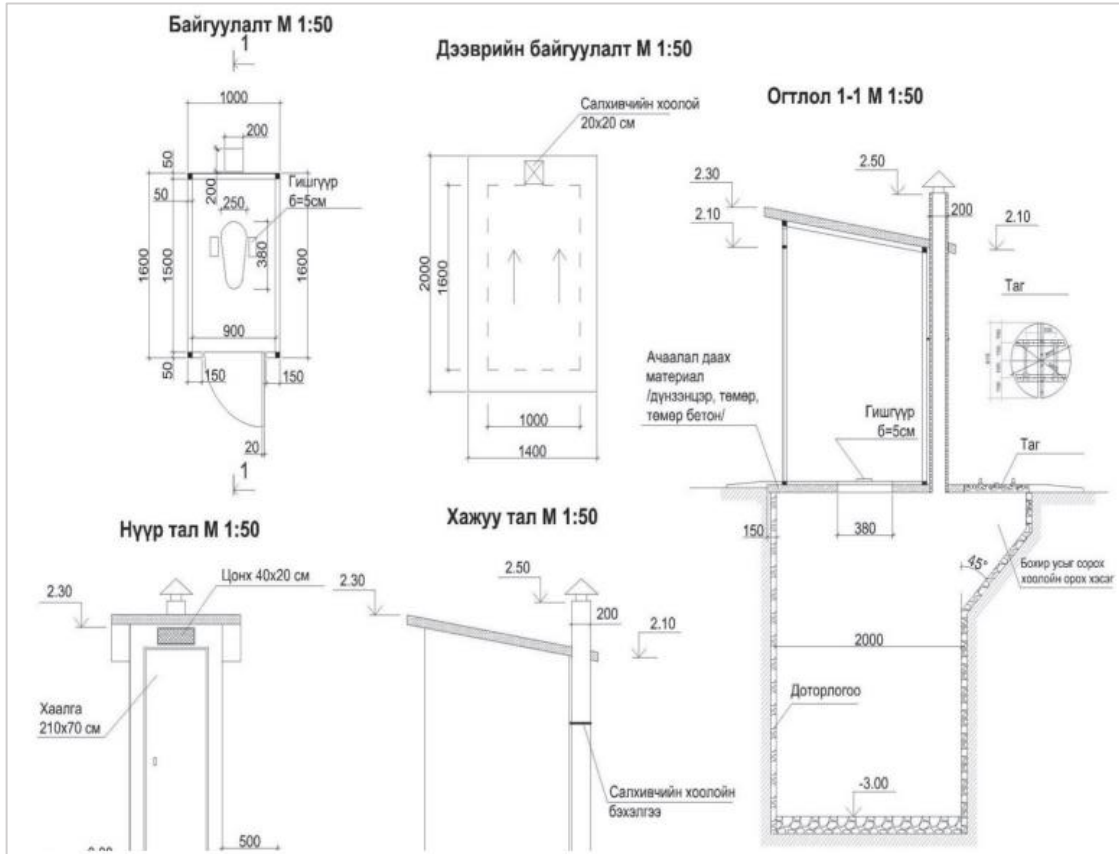
Нисэх буудлын өргөтгөлийн үйл ажиллагаанаас нийт 3000 м² талбайд шимт хөрс 6 см, шимэрхэг хөрс 6-20 см-т тархаж байх тул хөрс хуулалтыг 20 см-ээр хийхэд байгалийн нягтаар 600 м³, сийрэгжсэн нягтаар 750 м³ хөрсийг түр хугацаагаар хадгалах шаардлагатай болно. Ийм хэмжээний хөрсийг MNS5916:2008 Байгаль орчин, "Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт, хадгалалт" стандартын дагуу хамгийн ихдээ 5 м-ээр өндөрлөн овоолж хадгалахад 150-160 м² талбайд тавьна. Хуулсан шимт хөрсийг түр хадгалах хугацаандаа нар, салхи, барааны нөлөөнөөс хамгаалан чийг хадгалах тороор хучна.

Зураг 2. Шимт хөрсний нөөцийг хамгаалалтын тороор хучиж хадгалах байдал

Нүхэн жорлонгууд нь стандартын шаардлага хангаагүй байгаа тул MNS 5924:2015 Нүхэн жорлон угаадасны нүх. Техникийн шаардлагын дагуу нүхэн жорлонгоо хуучин нүхэн жорлонгийн ойролцоо шинээр барьна. Хуучин нүхэн жорлонг ариутгал, халдваргүйцүүлэлт хийж бүрэн хатаасны дараа дарж булшилна.

Шинээр хийх нүхэн жорлонг MNS 5924:2015 "Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн ерөнхий шаардлага" стандартын шаардлагад нийцүүлэх бөгөөд нүхний гүн 2.5-2.8 м байна. Нүхэн жорлонг нисэх буудлын байгууламжуудыг ариутгал татуургын нэгдсэн сүлжээнд холбогдох хүртэл хэрэглэхээс гадна зөвхөн бие засах зориулалттай байх тул угаадасны нүхгүйгээр хийнэ.

Зураг 3. Нэвчилтгүй нүхэн жорлонгийн зохион байгуулалтын зураг

Амьтны аймгийг хамгаалах

Амьтны аймгийг хамгаалахад нисэх буудлын зүгээс дараах зарчмыг баримтална.
Үүнд:

- Амьтны аймгийг хамгаалахад БОННУ-ний тайланд өгсөн зөвлөмжүүдийг дагаж мөрдөнө.
- Осол эрсдэлээс хамгаалах зөвлөмж дэх шувууны ослоос хамгаалах зөвлөмжийг дагаж мөрдөнө.
- БОМТ-ний 2.2.4 дэд бүлэгт төлөвлөсөн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

3. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Ногоон бүсийг тохижуулах үйл ажиллагаанд аэродромын хамгаалалтын зурвасуудад нийт 0.1 га талбай хамрагдах нөхцөлтэй байна. Нисэх буудлын өргөтгөлийн дараах ногоон бүсийн тохижилт нь гүйцэтгэгч байгууллагаар хийгдэх тул зөвхөн сонгосон ургамлуудыг байршуулахтай холбоотой материалын зардлыг энд тооцно. Нисэх буудал орчны тохижилт үйлчилгээнд ажиллагсдыг хамруулан зохион байгуулаад ногоон бүсийн арчилгаа үйлчилгээг холбогдох ажилтан ажилчдын ажлын үүрэгт хариуцуулна.

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Зүлэгжүүлэх	Олон настын үр авах	2020-2024	кг	300	22,000	6,600.0	Тухайн үедээ	"Барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөхөд ногоон байгууламжийн ойртох зай хэмжээ" MNS 5973:2009
2.	Ногоон ургамлаар хашаалах	Шар хуайсны тарьц авах	2020-2024	Шир	500	5,000	2,500.0	Тухайн үедээ	
3.	Нийтийн талбайн зарим хэсгийг ногоон бүс болгох	Жигдний суулгац Сухайн суулгац	2020-2024	Шир Шир	250 250	5,000 8,000	1,250.0 2,000.0	Тухайн үедээ	
Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн нийт зардал, мян.төг						6,600+2,500+1,250+2,000= 12,350.0			

Ногоон бүс байгуулахад баримтлах зарчим

Аэродромын хамгаалалтын бүс. Нисэх буудлын амьдрах орчны хяналт үнэлгээнд үндэслэн ан амьтдаас үзүүлэх эрсдэлийг бууруулахын тулд хамгаалалтын зурвас дахь ногоон нөмрөгийн бүтэц, төлвийг аажимдаа бүтээмж багатай, тачир нам ургамлаар сольж үзэгдэх орчны сайжруулна. Нисэх буудлын орчны ногоон бүсийг өргөтгөх, хөгжүүлэхэд БОННУ-нд дурдсан зөвлөмжүүдийг дагаж мөрдөхөөс гадна дараах зарчмыг баримтална. Үүнд:

- Аэродромын орчинд зөвхөн зүлэгжүүлэлт хийх ба аэродромын ажиллагаанд саад нэмэгдүүлэхгүйн тулд мод, сөөг байршуулахгүй.
- Аэровокзал орчмын ногоон бүсэд хамгийн өндөр нь 1.5 м өндөртэй сөөг ургамал байршуулна.
- Нисэх буудлын орчны ургамалжилтанд үндэслэг иш, үндсээр үржигч ургамлыг сонгохгүй.

Нисэх барилга байгууламж бүхий нийтийн эзэмшлийн бүсэд. Ногоон бүсэд сөөг байршуулахдаа "Барилга байгууламж, инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөхөд ногоон байгууламжийн ойртох зай хэмжээ" MNS 5973:2009 стандартыг баримтална.

Хүснэгт 1 Барилга, байгууламж, инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөхөд ногоон байгууламжийн ойртох зай хэмжээ

№	Барилга байгууламж, зам, инженерийн шугам сүлжээ	Барилга байгууламж, зам, инженерийн шугам сүлжээний тэнхлэг	
		Шилмүүст болон навчит модны гувар, ишний тэнхлэг хүртэл /метр/	Бут сөөг, сөөгөнцөрийн гол хүртэл /метр/
1	Барилга байгууламжийн гадна хананаас	5.0	2.0
2	Явган зам, цэцэрлэгжсэн замын хашлагын захаас	1.0	0.7
3	Автомашин, троллейбусны замын зах, хашлаганаас	1.5	0.6
4	Гудамжны зорчих хэсгийн ирмэг, замын хажуугийн хашлагаас	2.0	1.0
5	Түшиг ханын дотоод ирмэг буюу улнаас	1.5	0.6
6	Цамхаг ба тавцангийн баганын голоос	2.0	1.0
7	2 метр ба түүнээс өндөр хашааны хананаас	4.0	1.0
8	Газар дээрх болон доорх шугам сүлжээнээс Үүнд: а) Дулаан дамжуулах яндан хоолойноос б) Цэвэр, бохир усны яндан хоолойноос в) Цахилгаан дамжуулах кабель утаснаас г) Тролейбусны болон гэрлийн шонгоос	3.0 3.0 2.5 5.0	3.0 3.0 2.0 2.0
9	Таримал мод, ургамлын: а) Ургамал хоорондын зай б) Эгнээ хоорондын зай в) Сөөлжлөн суулгасан эгнээ хоорондын зай	3.0-4.0 2.5-4.0 2.5-4.0	0.7-1.5 1.0-1.5 1.0-1.5

Ногоон бүсэд байршуулах ургамлын сонголт

Хамгаалалтын зурвас. Нисэх буудлын өргөтгөлийн ажлыг дууссаны дараа ногоон бүсийг тохижуулж эхлэх бөгөөд ногоон бүсэд жижиг дэгнүүлт үндэстэй, тачир үет ургамлуудыг сонгоно. Учир нь нисэх буудлын хамгаалалтын зурвас дахь нөмрөгийн бүрхэц тачир байх тусмаа орчны байдлыг ил тод харагдуулна.

Үет ургамлыг 5-р сарын 2 дахь 10 хоногийн дунд үеэс эхлэн урдаас засаж бэлдсэн талбайд үрлэхийн тулд урьдчилан цэвэрлэж, хуучин борог өвс, шарилж лууль зэргээс чөлөөлнө. Ингэж бэлдсэн хөрсөө хөнгөн услаад хөрс хатаж, ус сэвэрсний дараа үрээ гараар жигд цацаж өгөөд дахин 1-2 см зузаантай шимт шороогоор булж элсээр хучих ба жижиг үетний 1 кг үрийг 20-25 м² талбайд тарина гэж тооцно.

Зураг 4. Нисэх буудлын хамгаалалтын бүсэд байршуулж болох ботууль өвс

Аэровокзал болон нийтийн эзмшлийн талбай. ногоон байгууламжид байршуулах сөөгний төрөлд хайлаас, хус, нарс зэрэг мод, шар хуайс, голт бор, жигд зэрэг сөөгийг сонгоно. Ногоон байгууламжид байршуулах сөөг хоорондын зай 0.8 м-ээс багагүй байна.

Зураг 5. Нисэх буудалд байршуулах сөөгнүүд, зүүн талаас шар хуайс, голт бор, жигд

4. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөлөөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Нисэх буудлын үйл ажиллагаагаар түүх соёлын өвд үзүүлэх шууд сөрөг нөлөө байхгүй ч болзошгүй нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх шаардлагатай.э	Соёлын өвийг хамгаалах тухай МУ-ын хуулийн дагуу газрын хэвлийг ашиглах явцад түүх, соёлын дүрсгалт зүйл илэрвэл барилгын ажлаа зогсоож энэ тухай, дүүргийн Засаг дарга, цагдаагийн болон уг асуудлыг эрхэлсэн эрдэм шинжилгээний байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх	2020-2024 он	-	Бүтээн байгуулалт, үйл ажиллагаанд нэмэлтээр тусгах		Тухайн үед нь шийдэх	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль

5. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Осол эрсдэлээс хамгаалах ажлын ихэнх нисэх буудлын үйл ажиллагааны явцад хөдөлмөрийн сахилга бат, хариуцлагын тогтолцоогоор шийдвэрлэгдэх боломжтой бөгөөд шувууны ослоос хамгаалах, цаашлаад зэрлэг ан амьтдын ослоос урьдчилан сэргийлэх ажилд холбогдох зардлын зарим хэсэг нь нисэх буудлын үйл ажиллагааны зардлын хүрээнд, зарим хэсэг нь БОМТ-ний удирдлага зохион байгуулалтын зардлын хүрээнд зарим хэсэг нь ИНЕГ-ын төсөв, санхүүжилтийн хүрээнд шийдвэрлэгдэх боломжтой юм.

Хүснэгт 2 Осол эрсдэлийн менежментийг хэрэгжүүлэх зардал

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөө	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Цаг уурын эрсдэлтэй нөхцлөөс үүсэх гэнэтийн осол	Урьдчилан сэргийлэх мэдээ болон дохиолол холбооны найдвартай байдлуудыг байнга хангах	ИНЕГ болон нисэх буудлын бүх ажилтан, ажиллагсадад хамаарна. Бүх шатны аажиллагсадын ажил үүргийн хуваариар тодорхойлогдсон байна.	Төсвийн зардлаар			Нислэг бүрт агаарын хөлгийг хүлээн авах, хөөргөх бүхий л хугацааны турш	
2.	Хөдөлмөрийн сахилга бат алдсанаас үүсэх осол	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, дотоод хяналт, байгууллагын дотоод дүрэм журам мөрдөж, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх		Нисэх буудлын зардлаар			Нисэх буудлын бүхий л үйл ажиллагааны турш	"Иргэний Нисэхийн Дүрэм. Аэродромын үйл ажиллагаа, гэрчилгээжүүлэлт" буюу ИНД-139
3.	Шатахууны агуулахын ашиглалтын үед үүсч болох эрсдэл			Ерөнхийдөө нисэх буудлын зардлаар гүйцэтгэх боловч шаардлагатай тохиолдолд төсвийн зардлаар				"Газрын тос, газрын тосны бүт ээгдэхүүний агуулахын барилгын технологийн зураг төсөл"
4.	Нисэх буудлын орчинд онгоц шувуутай мөргөлдөх	Амьтны шатгаантай эрсдлээс хамгаалах гадаад орны туршлага судал, нэвтрүүлэх		БОХАБ хариуцсан нэгж салбар, ажилтнуудын хүрээнд хэрэгжинэ.				
5.	Гал түймрийн болзош-гүй аюул	Сургалт, үзүүлэх сургууль, дадлагажих үйл ажиллагаа	Нисэх буудлын газрын үйлчилгээний алба, аймгийн онцгой байдлын газар	5	1,200.000	6,000.0	Жилд 1 удаа	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль БОННУ-ний тайлангийн 5 дугаар бүлэг БОЛННУ-ний тайлангийн 6 дугаар бүлэг
6.	Тоног төхөөрөмжийн ажиллагаа алдагдах	Шатахууны агуулах, дохиолол холбооны системийн найдвартай ажиллагаанд үзлэг шалгалт хийж, холбогдох албан дүгнэлтүүдийг гаргуулж байх	- Нислэгийг удирдах төв - Шилэн кабелийн шугам - Эрчим хүчний эх үүсвэр - Халаалтын уурын зуух	2	550,000	1,100.0	2-3 жилд 1 удаа	
Осол, эрсдэлийн менежментийг хэрэгжүүлэх нийт, мян.төг								6,000.0+1,100.0 = 7,100.0

6. ХОГ, ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1.	Ахуйн	- ангилсан хог түр хадгалах тохижуулах цэг	Нисэх буудлын үйлчилгээний зал, нийтийн эзэмшлийн талбай, ариун цэврийн өрөөнүүд	Тн	55,000	100	550.0	5 жил	"Хог хаягдлын тухай" хууль, "Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага", "Хог хаягдлын улсын мэдээллийн нэгдсэн сангийн тогтолцоо, бүрдэл болон мэдээлэл төвлөрүүлэх журам"
2.	Үйлдвэрийн	- Мэдээлэл сурталчилгаа хийх, тэмдэгжүүлэх		м ³					
3.	Аюултай	- Хаягдал зайлуулах гэрээг эрх бүхий этгээдтэй хийх		Тн					
4	Түр хадгалах	Хог түр хадгалах төвлөрсөн цэгийг битүүмжлэн зохион байгуулах	Нисэх буудлын хэмжээ	шир	300,000	5	1,500.0	2020 он	
Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх нийт зардал, мян.төг									550*5= 2,750.0+1,500.0= 4,250.0

Хог хаягдлын менежментийн зарчмууд

Баримтлах зарчим. Нисэх буудлын үйл ажиллагааны явцад "Хог хаягдлын менежмент"-боловсруулах нь хэрэгжүүлэх бөгөөд энэ нь дараах зарчмыг баримтална. Үүнд:

- Хог хаягдлын тухай Үндэсний болон Олон Улсын нийтлэг хууль, журмыг дагаж мөрдөхөд нийцсэн орчин бүрдүүлнэ.
- Хог хаягдлын менежментийн хүрээнд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас болон 2019 оны 5 сарын 07-ны өдрийн "Хог хаягдлын менежмент" Үндэсний чуулганаас гаргасан зөвлөмжийг дагаж мөрдөнө.
- Нисэх буудал нь олон улсын статустай болоход "Хог хаягдлын менежмент"-д олон улсын ангилал, тэмдэг тэмдэглэгээ, жишигт нийцсэн сав баглаа боодлыг ашиглана.

Хог хаягдлыг ангилах. Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас дараах төрлийн хог хаягдлууд гардаг бөгөөд одоогийн байдлаар "Хог хаягдлын менежмент"-ийн зураг авалт хийж тоо хэмжээг тодорхойлсон зүйлгүй байна. Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас гарах хаягдлыг дараах эрэмбээр ангилна.

Зураг 6. Хог хаягдлын аюулын зэрэглэл, ангилал

Хог хаягдлыг түр хадгалах. Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас үүсэж хог хаягдлыг ангилах, өөр дээр түр хадгалахад "Хог хаягдлын тухай" хуульд заасан шаардлагад ницүүлэх бөгөөд хуулийн 7 дугаар бүлгийн 14 дүгээр зүйлд заасан "Энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, цуглуулах, тээвэрлэх" үйл ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлнэ.

Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх

Хог хаягдлын хэмжээг тодорхойлох. Нисэх буудлын одоогийн үйл ажиллагаанаас хоногт дунджаар 60 кг орчим хог гарна гэж БОННУ-ний "Төслийн товч тодорхойлолт" хэсэгт өгүүлсэн байна. Нисэх буудлын хүчин хүчин чадлыг нэмэгдүүлснээр хог хаягдлын гарцын хэмжээ нилээдгүй ихсэх бөгөөд үүнийг ажлын зураг авалт хийж тодорхойлох шаардлагатай.

Ажлын зураг авалтаас шалтгаалан шаардлагатай гэж үзвэл зарим цэгүүдэд нэг төрлийн ангилалын савыг хэд хэдээр зэрэгцүүлэн тавьж болно.

Зураг 7. Нисэх буудлын хаягдал цуглуулах савыг шинэчлэх байдал

Хог хаягдлыг зайлуулах. Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас хог хаягдлыг зайлуулахад ангилсан нэр төрөл бүрээр холбогдох арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийн тулд хог хаягдал хүлээн авах хоёрдогч зах зээлд болон дахин боловсруулагчид, устгал хийх эрх бүхий этгээдүүдтэй тус бүрчлэн гэрээ хийнэ. Энэ ажлыг манай нисэх буудал 2020 оноос шууд эхлүүлнэ.

Хог хаягдлын ангилал. Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг дээр заасан байдлаар ангилах бөгөөд тэдгээрт нийцсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлж нисэх буудлын орчинд хог хаягдлыг ангилах, ангилсан хог хаягдлыг төвөг багатайгаар цуглуулах тухай мэдээллийг үйлчлүүлэгч олон нийтэд мэдээлж сурталчлахын зэрэгцээ хогийн цэгүүдийг оновчтой байршуулж холбогдох тэмдэг, тэмдэглэгээг ойлгомжтойгоор хийнэ.

Хүснэгт 3 Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас үүсэх хог хаягдлын ангилал

№	Менежментийн ангилал	Нисэх буудалд үүсэх хог хаягдал	Хог хаягдлыг зайлуулах
1	Дахивар хаягдал	хүнсний болон бүх төрлийн шилэн сав, шилэн эдлэл	Дахивар хог хаягдал хүлээн авагчидтай гэрээ хийж хоёрдогч зах зээлд нийлүүлнэ. Гэрээнд ангилсан хог хаягдлын шаардлагад хэрхэн нийцүүлэх тухай асуудлыг тусгана.
		Хөнгөн цагаан, төмөр, метал, зэс, гууль, тэдгээрээр хийсэн зүйл	
		Элдэв зөөлөн хуванцар, гялгар уут, гялгар баглаа боодол	
		Хувцас, даавуун эдлэл	
2	Цаасны хаягдал	Савхи, резин, мод зэрэг дахин ашиглах боломжит бусад хаягдал	
		сонин, сэтгүүл, дэвтэр	
		бичгийн цаас	
3	Хүнсний хаягдал	төрөл бүрийн боодлын цаас, картон сүү, жүүсний тетрапак савалгаа	Хог хаягдлыг устгах Аймгийн нэгдсэн цэгт нийлүүлэх гэрээ хийж ачилтын хуваарийг тохирно.
		Нийтийн хоолны үлдэгдэл	
		Хүнсний ногоо, жимсний хальс, үлдэгдэл	
4	Аюултай хаягдал	Хэрэглэсэн хүнсний тос	Хог хаягдлын тухай хуулийн 8-р зүйлийн 8.4.3-т заасны дагуу харьяа нутаг дэвсгэрийн эрх бүхий аж ахуй нэгжтэй гэрээгээр зайлуулна.
		Халаалтын болон уурын зуухны үнс, жилд ойролцоогоор 280-350 тн нүүрс хэрэглэдэг байна.	
		ШТМ-ын сав, нөөцлүүр, тоног төхөөрөмжийн цэвэрлэгээнээс гарсан арчуур, хаягдал тосны үлдэгдэл	

		Принтерийн хор, батарей, аккумулятор зэрэг ашиглалтаас хаягдаж буй техникийн аюултай хаягдал	
5	Бусад хаягдал	Хэт бохирдсон дахин ашиглах боломжгүй хог хаягдал: <ul style="list-style-type: none"> • Нийтийн ариун цэврийн өрөөний хаягдал • Нүхэн жорлон • Нисэх буудлын үйлчилгээний шингэн хаягдлыг 100тн-ийн ёмкостинд хуримтлуулдаг. • Мөн ангилаагүй норсон, хэт бохирдсон хаягдлууд орно. 	Шингэн хаягдлыг эрх бүхий этгээдтэй гэрээлсний үндсэн дээр соруулж, ангилаагүй бохир хаягдлыг нисэх буудлын хогийн цэгээс Аймгийн нэгдсэн цэг рүү ачуулж зайлуулна. Нүхэн жорлонг ариутгал, устгал хийсний дараа тэнд нь булшилна.
		Барилгын болон усгаарлах материалаас гарсан дахин ашиглах боломжгүй хог хаягдал; <ul style="list-style-type: none"> • бохирдсон хөрс, шороо, чулуу, элс, хайрга; • Бохир усны худгийн лав, хагшаас 	Барилгын ажлын үед гарах хог хаягдлыг гүйцэтгэгч компани хариуцан зайлуулах ажлыг гүйцэтгэнэ.
		Дахин ашиглах боломжтой хог хаягдлын ангилалд ороогүй бусад зөвшөөрөгдсөн хог хаягдал	
		Хийн хаягдал: <ul style="list-style-type: none"> • Халаалтын зуухны яндангаар гадагшлах утаа, хийх • 25 м³ багтаамжтай 3 саванд хадгалах түлшний ууршилт, • Онгоц хөөрөх, буух үеийн түлшний шаталтаас үүсэх хий • цөөн тооны тусгай зориулалтын машины ашиглалтаас үүсэх хий 	Халаалтын зуухны янданд шүүлтүүр тавьна. ШТМ-ын агуулахад холбогдох шаардлагуудыг тавьж аюулгүй ажиллагааг хангана.

Хог хаягдлыг зайлуулах хүртэл түр хадгалах нөхцөлийг сайжруулах: Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас гарч байгаа хог хаягдлыг дараах эрэмбээр түр хадгална. Үүнд:

- Үүссэн хог хаягдлыг "нисэх буудлын хогийн төвлөрсөн цэг"-т хүртэл эх үүсвэр дээр нь цуглуулж маш богино хугацаагаар хадгална. Эх үүсвэр хаягдал цуглуулах ажиллагаа нь нийтийн үйлчилгээний үед хаягдлыг ангилсан хэлбэрээр цуглуулах нөхцөлд нийцсэн байна.
- Хог хаягдлын "Нисэх буудлын хогийн төвлөрсөн цэг" нь ангилсан байдлаар түр хадгалах бөгөөд тэдгээрийг эрх бүхий этгээдэд шилжүүлэх хүртэл хадгална.
- Түр хугацаагаар хадгалах "Нисэх буудлын хогийн төвлөрсөн цэг" нь элдэв үнэр гаргахгүй, хог хаягдлыг норгохгүй, хийсгэхгүй байх нөхцлийг бүрдүүлсэн байна.

Хүснэгт 4

Хог хаягдлыг цуглуулах, түр хадгалах нөхцөлийг сайжруулах

Нөхцөл	Шаардлага
Эх үүсвэр дээр нь хог хаягдлыг ангилал	<ul style="list-style-type: none"> • Аэровокзал, нийтийн үйлчилгээний зам талбайд хог хаягдлыг цэвэрлэж цуглуулахад ангилал боломжит нөхцлийг бүрдүүлэхэд хог хаягдлын ангилалын олон улсын нийтлэг жишгийг дагана. • Дахин ашиглахгүй бохир хаягдал, хүнсний хаягдлын түр хадгалалт хугацаа болон эргэлтийн хугацааг хамгийн богино байх шийдлийг боловсруулна. • Нүхэн жорлонг байлгах шаардлагатай бол MNS 5924 : 2015 "Нүхэн жорлон угаадасны нүх. Техникийн шаардлага"-ын стандартад нийцүүлэн шинэчилнэ. • Аюултай хог хаягдлыг цуглуулах, түр хадгалах, зайлуулах менежментийг тусгайлан боловсруулна. • Ангилсан хог хаягдлыг дахин боловсруулах, устгах, эргэлтэнд оруулах нөхцлөөр нь ялган тус тусад нь "эрх бүхий этгээд"-д гэрээний үндсэн дээр шилжүүлэн өгнө.
Цуглуулсан хог хаягдлыг зайлуулах	<ul style="list-style-type: none"> • Нисэх буудлын орчинд элдэв амьтан цуглах, идэш хайх нөхцлийг бүрэн хааж хог хаягдлыг ил задгай байдлаар хадгалахгүй өайх болно. • Аэровокзал, нийтийн үйлчилгээний зам талбай түрээслэгч нарт хог хаягдлын менежментийн шаардлага тавьж, тэдгээрийн орчинд үүссэн хог хаягдлыг "Нисэх буудлын төвлөрсөн хогийн цэгт-" хүлээн авна. • Ажлын байрны хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр ангилал нөхцөлийг бүрдүүлж ажиллагсадад "Хог хаягдлын менежмент"-ийг таниулан, ангилсан хог хаягдлыг цэгүүдийн байршлыг зааж, тэмдэгжүүлнэ. • Ангилсан хаягдал бүрийг тусгайлан түр хадгалахад эрх бүхий этгээдэд шилжүүлэх хүртэлх эргэлтийн циклийг тооцно. • Хог хаягдлыг цэвэрлэх, цуглуулах, түр хадгалах, зайлуулах явцад ажлын зураг авалт хийж ангилсан нэрэ төрөл бүрээр тоо хэмжээг тодорхойлно. • Ил зайдгай хаягдаж байгаа цэгүүдийн байршлыг хугацаа алдахгүй тогтоож шаардлагатай сав бэлдэх, байршуулах, тэмдэгжүүлэх зэрэг арга хэмжээг хурдан шуурхай авна. • Хог хаягдлын ангилал, төрөл бүрээр бүртгэл хөтөлж хуульд заасны дагуу мэдээллийг ИНЕГ-ын "хог хаягдлын мэдээллийн сан"-д нийлүүлж байна
Хог хаягдлын боловсролыг дэмжих	<ul style="list-style-type: none"> • Нийтийн үйлчилгээний цэгээс хог хаягдлыг ангилсан хэлбэрээр цуглуулахад тэмдэгжүүлэлт, мэдээлэл, зар сурталчилгааг оновчтой зөв хэрэглэнэ. • Ил зайдгай хог хаягдал хаях явдлыг бууруулахад чиглэсэн торгууль шийтгэл оногдуулах, мэдээлэл хүлээн авах, урамшууллын систем бүхий олон нийт рүү чиглэсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. • хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэхэд ажиглан-туслах, хянан-шаардах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх үүргийг холбогдох ажилтанд давхар үүрэгжүүлнэ. • Шаардлагатай гэж үзвэл нийтийн үйлчилгээний заал, танхимд ажиглан-туслах, хянан-шаардах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх сургагч, ажилтанг тодорхой хугацаагаар ажиллуулна.

7. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн ТОО	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
1	2	3	4	5	6	7	8	
1. АГААРЫН ЧАНАР								
1.	Агаарын чанарын (NO ₂ , SO ₂ , CO, TSP,) шинжилгээ хийлгэж байх	1. НБ-ын урд талбай 2. УХЗ-ны бамбар утааны дагуу 200 м 3. Ферроны орчим 4. Нисэх буудлаас Даланзадгад сум явах зам дагуу 1км орчим зайд 5. Түлшний агуулах орчим (салхины доод тал 20 м)	Хагас жилд нэг удаа	2	40,000	400.0		- MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, - MNS 3384:1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага, - MNS 17.2.5.11 Агаар дахь хүхэрлэг хийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, - MNS 17.2.5.12 Агаар дахь азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, - MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга - MNS 5002:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага - MNS ISO 226:2003 Дуу чимээ- хэвийн норм, түвшиний хэмжээ - MNS 5919 : 2008 Дулааны цахилгаан станц, дулааны станцын уурын баус халаах зуухны ашиглалтын үедагаар мандалдхаях утааны найрлагадахь агаар бохирдуулах зарим бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, тэдгээрийг хэмжих арга
3.	Дуу шуугиан, чичиргээний хэмжилт хийх	Төслийн талбай болон орчны бүсэд машин механизм, тоног төхөөрөмжийн орчим(20 цэг)	Жилд нэг удаа	1	200.0			
4	Хаягдал утааны хэмжилт хийлгэх (O ₂ , CO ₂ , CO, SO ₂ , NO _x , тоос/дэгдэмхий үнс/)	- Ашиггалтанд байгаа зуух тус бүрээр	Жилд нэг удаа	1	500,000	1000.0	2 удаагийн хэмжилт нь дээрх хэмжилтэнд багтана.	
5	Байгаль, орчныг хамгаалах бусад зардал	- Сургалт, судалгааны ажил	Тухай бүр	Тухай бүр		1,000.0		
2. ГАДАРГЫН БОЛОН ГАЗАР ДООРХ УСНЫ ЧАНАР								

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн ТОО	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Үерийн сувгийн хагшаас, хаалтын бөглөрөлийг хянах, цэвэрлэх	Сараалж тавьсан газрууд	Дулааны улиралд сар бүр	6	Нисэх буудлын үйл ажилтан гүйцэтгэнэ.		Шинжилгээний үр дүнг мэрэгэжлийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	БОНХАЖ-н сайд, БХБ-н сайдын 2015 оны А-230 оны А-230/127 дугаар хамтарсан тушаал, MNS 4586:98 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага, MNS4943:2015 Бохир ус, MNS 900 :2005 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүйн байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага. Чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ,
2	Гадаргын болон газрын доорхи усны бохирдлын хяналт хийх	- Гадаргын урсац Буянт голд цутгахын өмнөх сараалжны орчин - Нисэхийн эзэмшлийн худаг - Судалгааны бүсийн 3 худаг	1 1 3	5	265,100	1,325.5		
3	Газрын доорхи усны түвшин бууралтын байдлыг хянана	- Нисэхийн эзэмшлийн худаг Судалгааны бүсийн 3 худаг	1 3	4	64,000	256.0		
2. ХӨРС, ХӨРСӨН БҮРХЭВЧ								
1	Хөрсөн дэх хүнд металлуудын агууламжийг тодорхойлох (Pb, Cu, Cd, Cr, Ni, As)	Уурын зуухны нүүрс, үнсний талбайн салхин доод талаас 3 зайд	Хагас жил тутам	6	155,200	931.2	Шинжилгээний үр дүнг мэрэгэжлийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй.	MNS 5914:2008 "Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт", MNS 5915 : 2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллгаагаар эвдэрсэн газрын ангилал, MNS 5859:2008 "Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ",
		Шатахууны агуулахын салхин доод талаас		2	375,000	750.0		
2	Нянгийн шинжилгээ	Нүхэн жорлонгийн орчинд 15 м-ийн радиуст		2	140,000	280.0		
		Нисэхийн төвлөрсөн хогийн цэгийн салхин доод талаас		2	140,000	280.0		
3. 4. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДАЛ								

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн ТОО	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
1	2	3	4	5	6	7	8	
	Хамгаалалтын зурвас доторхи мэрэгчдийн үлийн тоог хянах	Нисэх буудлын хамгаалалтын зурвас дотор 3 цэгт	Дулааны улиралд сар бүр	6	135,000	810.0	ИНЕГ-ын шууд удирдлагаар хянагдаж, баталгаажиг байна.	- ИНЕГ-аас баталсан шувууны менежментийн баримт бичиг - Нисэх буудлын хяналтындотоод баримт бичгүүд
	Нисэх буудлын орчны шувуудын нягтшил, сүрэглэл, зүйлийн ажиглалтыг хийж бүртгэл хөтлөх	Нисэх буудлын орчны бүсэд 15 км-ийн радиуст ХБХЗ-ний оролт, гаралтын дагууд тус бүр 2 цэгт	Сар бүр	12	155,000	1,860.0		
	Хамгаалалтын зурвас дахь мэрэгчдийн нягтшилийг хянах	Аэродромын хамгаалалтын зурвас доторхи ургамлан нөмрөгтэй талбайд	Жилд 3 удаа	3	85,000	255.0		
	Ан амьтнаас үүдэлтэй осол, осол дөхсөн тохиолдлын бүртгэл хийх	Аэродром дээр болсон ослын бүртгэл	Тухай бүр	12	Нисэх буудлын ажилтан хийж гүйцэтгэнэ.			
Хяналт мониторингийг хэрэгжүүлэх 5 жилийн гүйцэтгэлийн зардал					$400*5 + 200.0*5 + 1000.0*5 + 1000.0*5 + 1325,5*5 + 256.0*5 + 931,2*5 + 750.0*5 + 280.0*5 + 280.0*5 + 810.0*5 + 1860*5 + 255*5 = 46,738.5$ мянган төгрөг			

Нисэх буудлыг өргөтгөх төслийг хэрэгжүүлэх явцдаа БОННУ-ний тайлан болон байгаль хамгаалах төлөвлөгөөнд тусгасан сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ, үйл ажиллагааны явцад байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд гарах өөрчлөлтийг тодорхойлох зорилгоор орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ)-ийг хэрэгжүүлнэ.

Уур амьсгал, агаарын чанарын үзүүлэлтүүд

Тухайн төслийн талбай орчмын бүс нутгийн цаг уурын үндсэн үзүүлэлтүүд болох агаар болон хөрсний температур, харьцангуй чийг, салхины хурд ба чиглэл, нарны цацраг, хур тунадасны хэмжээ, ууршилт зэргийг төслийн үйл ажиллагааны хугацаанд тогтмол хянаж байх шаардлагатай хэдий нисэх буудлын өөрийн нь үйл ажиллагаанд цаг уурын мэдээллийн нарийвчилсэн судалгаа байдгийг харгалзан үзэж байгаль орчны мэдээлэлд дараах мэдээллүүдийг нийлүүлж байхыг чухалчилж байна. Үүнд:

- Шатахууны агуулахын орчны шатахуун ууршилтын үзүүлэлтүүдийг тогтвортой тоног төхөөрөмжийн хэвийн байдалд
- Уурын зуухны утаа, яндангийн шүүлтүүрт
- Уурын зуухны үнсэн хаягдал, түүний салхиар хийсэх байдалд
- Суурьшлын бүс дэх дуу чимээний тархалт, шуугианы эрчимд
- Ажлын байрууд болон аэровокзал доторхи дуу чимээний тархалтанд
- Нисэх буудлын хогийн нэгдсэн цэг болон хог хаягдлын нэгдсэн цэг орчимд хэт бохирдолтой хаягдлын түр хадгалалтанд тус тус хяналт тавьна.

Агаар орчны хяналт шинжилгээг доорх аргаар дагуу хийнэ:

- Дуу шуугианы чанга сулыг нь децибел (Дб)-ээр илэрхийлж, түүний орчинд нөлөөлөх нормативт хэмжээг тогтоодог. Монгол Улсын стандарт MNS 4585:2007 -ын дагуу өдрийн цагт 60 ДбА, шөнийн цагт 45 ДбА –ээс давахгүй байх шаардлагатай.
- Шуугиан хэмжигч багажаар хөдөлмөр хамгааллын ажилтан хэмжиж, стандарттай харьцуулан дүгнэлт гаргаж байх;
- Доргионыг хөдөлмөр хамгааллын инженер хэмжиж MNS 4994:2000-ын дагуу хянаж байх;
- Температур, гэрэлтүүлэг, чийгшил зэрэг үзүүлэлтийг хөдөлмөр хамгааллын инженер өөрсдийн багаж, тоног төхөөрөмжөөр хэмжиж MNS 5080:2001-ын дагуу хянаж байх;
- Станц орчмын агаар, яндангийн утаа, ажлын байрны агаарт хийх тоос, азотын давхар исэл, нүүрсхүчлийн дутуу исэл, хүхэрлэг хий зэрэг үзүүлэлтүүдийг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэж байх;
- Станцын технологид голлон хэрэглэгддэг ууршимтгай химийн бодисуудын агаар дахь агууламжийг хэмжиж тодорхойлох багаж хэрэгсэлтэй болж тэдгээрийг /аммиак, давсны хүчил, хүхрийн хүчил, натрийн шүлт зэрэг/ хэмжиж байх.

Агаар бохирдуулагчийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ:

- Хүхэрлэг хийн агууламж – 10 мг/м³
- Тоос – 100 мг/м³
- Хар тугалга – 0.01 мг/м³
- Нүүрстөрөгчийн дутуу исэл – 10000 мг/м³
- Азотын исэл – 30 мг/м³
- Хар тугалга – 10.5 мг/м³
- Дуу шуугиан - 60 дБа-аас доош, Турбин зэрэг дуу ихтэй цехэд 90 дБа-аас доош

Гадаргын болон газрын доорх усанд тавих хяналт

Газрын доорхи усны дээжийг нисэх буудлын эзэмшилд байгаа бүх худгуудаас авахаас гадна нисэх буудлын хамгаалалтын зурваст байгаа энгийн худгуудаас авна. Төслийн БОТБҮ-ний тайланд судалж үзсэн дараах 3 худгийг зайлшгүй хяналтанд байлгана. Үүнд:

- N 47°57'52.7", E 91°37'37.8" солбицол дахь нисэх буудлын гүний худаг
- N 47°55'44.25", E 91°40'27.97" солбицол дахь доод Ар худаг

Гадаргын усны хяналт, мониторингийн заавал байршуулах цэгүүд:

- Гадаргын усны нянгийн бохирдлыг үерийн сувагт тавьсан сараалж бүрийн дараагаас хамгийн багадаа 2 цэг байна.
- Гадаргын усны чанарын шинжилгээг гадаргын урсацыг байгальд нийлэхийн өмнөх хамгийн сүүлчийн сараалжны дараа 1 цэг байна.

Төслийн үйл ажиллагааны газрын гүнээс ашиглаж байгаа усны нөөцөд болон усны чанарт хяналт тавьна. Үүнд:

- Ус татаж ашиглаж байгаа гол худгийн дэргэд хяналтын цооногийг нэмэлтээр хийж газрын доорх усны түвшин зэрэг холбогдох мэдээлэл авна. Мэдээллийг автомажуулсан төхөөрөмжөөр нийлүүлэх тул мэдээллийн давтамж, тоо, үзүүлэлтүүд нь эрх байгууллагын шаардлагад нийцсэн, шууд дамжуулагдах цахим мэдээлэл байна.
- Нисэх буудлын хэрэглээнд ашиглаж байгаа усны дээжийг жилд 2 удаа авч ус судлалын лабораторид чанарын шинжилгээ хийлгэж ус бохирдуулагчийн зөвшөөрөгдөх дараах хэмжээнүүдтэй харьцуулж үзнэ. Үүнд:
 - Унд ахуйн ус ашиглалтын зориулалттай усны объектод байх хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ - БО-ны сайд, ЭМНХ-ын сайдын 1997 оны 143/а/352 тоот тушаалын 5-р хавсралт.
 - Эрдсийн бүрэлдэхүүний үзүүлэлтүүд -150 мг/л
 - Усны хатуулаг – 3.0-6.0 мг.экв/л
- Нисэх буудлаас төвлөрсөн шугамд нийлүүлэх бохир усны чанарыг дараах үзүүлэлтүүдтэй харьцуулна. Үүнд:
 - Умбуур бодис - 10 мг/л
 - 1 дм³ усан дахь гэдэсний бүлгийн савханцрын тоо -100 мг/дм³

- Устөрөгчийн тоо – 6.6-8.5
- N 47°55'10.8", E 91°41'45.3" солбицол дахь дээд ар худаг

Сувгийг ашиглаж эхэлснээр гадаргын усанд хийх хяналт мониторингийн ажилгалтын асуудлыг тухайн жилийн БОМТ-нд шинээр суулгаж хэрэгжүүлбэл зохино.

Ер нь нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас усан орчинд үзүүлэх нөлөөллийг хянах мониторинг үйл ажиллагааны үр дүнг дараах стандартуудтай харьцуулан тайлагнаж байх болно. Үүнд:

- ❖ Байгаль орчин, ногоон хөгжил, аялал жуулчлалын сайд, Барилга хот байгуулалтын сайдын 2015 оны А-230 оны А-230/127 дугаар хамтарсан тушаал, Усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрийн онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдөх журам
- ❖ "Монгол Улсын стандарт MNS 4586:98 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага",
- ❖ "Монгол Улсын стандарт MNS4943:2015 Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус
- ❖ "Монгол Улсын стандарт MNS 0900:2018 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүйн байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага. Чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ"
- ❖ MNS 5924 : 2015, Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага

Газрын гадарга ба хөрсний хяналтын үзүүлэлтүүд.

Бохирдуулагчийн хэмжээг урт хугацааны туршид ажиглалт, хэмжилт хийхийн зэрэгцээ хөрсний мониторинг цэгүүдийн байршлуудыг БОМТ-д тогтоосноор байршуулан ажиглалт, хэмжилтүүдийг хийж байх шаардлагатай. Төслийн хүрээнд хөрсний бохирдлыг хянаж байх ба үүнд:

- Хөрсний нянгийн бохирдлыг хогийн цэг, энгийн нүхэн жорлонгийн орчинд
- Хөрсний металлын болон химийн бодисын бохирдлыг шатахууны агуулах, автозогсоолууд, гаржууд, халаатын зуухны орчинд.

Хөрсний мониторингийн цэгүүдээс жилд (хавар, намар) 2-оос доошгүй удаа хөрсний дээж авч, лабораторийн задлан шинжилгээгээр хөрсний бохирдол тодорхойлно. Хөрсний хяналт, мониторинг хийхэд баримтлах стандартууд:

- Хот суурин газрын хөрсний үнэлгээний үзүүлэлтийн норм MNS 3297:1991
- Хөрс. Дээж авах ерөнхий шаардлага MNS 3298:1991
- Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд MNS 3298-91
- Хөрс. Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам MNS 2305-94
- Хөрс. Ариун цэврийн байдлын үзүүлэлтийн нэр төрөл MNS 3985-87
- Хөрсний бохирдлын үзүүлэлт, хүнд металлын агууламж: MNS 5850:2019 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
- Байгаль орчин. Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт , хадгалалт

- MNS 5924 : 2015, Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага

Эрүүл ахуйн хяналт-шинжилгээ.

Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд зааснаар:

- "хөдөлмөрийн аюулгүй байдал" гэж хөдөлмөрлөх явцад хүний эрүүл мэнд, хөдөлмөрлөх чадварт үйлдвэрлэлийн аюултай, хортой хүчин зүйлийн нөлөөллийн түвшин нь эрүүл ахуйн зөвшөөрөгдсөн хэмжээнээс хэтрээгүй байхыг
- "хөдөлмөрийн эрүүл ахуй" гэж хөдөлмөрлөх явцад хими, физик, биологийн хүчин зүйлээс шалтгаалан хүний бие махбодь, мэдрэл сэтгэхүйд өөрчлөлт орж өвчлөх, хөдөлмөрийн чадвараа түр болон бүрэн алдахаас урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааг
- "хөдөлмөрийн нөхцөл" гэж хөдөлмөрлөх явцад хүний ажиллах чадвар, эрүүл мэндэд дагнасан буюу хамссан байдлаар нөлөөлөх ажлын байрны болон үйлдвэрлэлийн орчныг

тус тус ойлгох бөгөөд Ховд нисэх буудлын ажлын байрны шаардлагыг "Ховд нисэх буудлыг Олон улсын ни сэх буудал болгох ажлын ТЭЗҮ, ерөнхий төлөвлөгөө, ажлын зураг төсөл боловсруулах ерөнхий даалгавар"-т дэлэрэнгүй заасныг ЗТЯамны Төрийн нарийн бичгийн дарга баталсан байна. Тиймээс нисэх буудлын өргөтгөлийн үйл ажиллагааны үр дүнд ажлын даалгаварт заасан нөхцөл бүрдэх шаардлагатай бөгөөд түүнд тавих хяналт мониторинг нь дараах чиглэлийг хамрна. Үүнд:

- Ажлын байр болон аэровокзалын доторхи агаар солилцоо, дулааны хэвийн байдал
- Ажлын байр болон аэровокзалын доторхи гэрэлтүүлэг
- Ажлын байр болон аэровокзалын доторхи хог хаягдлын цэгүүдийн байршил
- Ажлын байр болон аэровокзалын доторхи зөв, боловсон үйлчилгээний дүрэм журмын танилцуулга, тэмдэгжүүлэлт

Ажлын байрны болон аэровокзалын агаарын орчинд агаарын хэм, хөдөлгөөний хурд, чийгшил, дулааны тархалтын үзүүлэлт тус тус хамаарна. Ажлын байрны температур нь хүйтний улиралд 10°C-ээс их, дулааны улиралд 10°C-ээс бага байна. Хэмжилтийг шалнаас дээш суугаа ажлын үед 1м, зогсоо ажлын үед 1.5м өндөрт хэмжинэ.

Аргачлал, стандартаар зөвшөөрөгдөх хэмжээ:

- MNS 4990:2000 – Ажлын байрны орчин, эрүүл ахуйн шаардлага
- MNS 4967:2000 – Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуй. Нэр томьёо, тодорхойлолт
- MNS 4968:2000 – Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуй. Ерөнхий шаардлага
- MNS 4969:2000 – Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуйн сургалтын зохион байгуулалт үндсэн дүрэм
- MNS 5080:2001 – Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Хөдөлмөрийн нөхцөл, түүний ангилал, хүчин зүйл, хөдөлмөрийн нөхцлийн үнэлгээ

- MNS 5105:2001 – Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага
- MNS 5106:2001 – Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Мэдрэл сэтгэхүйн ачааллыг үнэлэх үзүүлэлтийн норм, тодорхойлох арга
- MNS ILO-OSH 1:2003 – Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн удирдлагын тогтолцооны талаарх удирдамж
- MNS BS 5906 : 2018, Барилга доторх хог хаягдлын менежмент - Ашиглалтын дүрэм

8. ТАВАН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Удирдлага менежментийн талаар

БОННУ-нд зөвлөсөн “Удирдлага, менежмент”-ийн талаарх зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой үйл ажиллагааг зохион байгуулахаас гадна БОННУ-ний хамрах хүрээнд тусгасан хууль журмыг хэрэгжүүлэх зорилтын хүрээнд удирдлага менежментийг зохион байгуулан ажиллана.

Хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх талаар

Ховд нисэх буудал нь байгаль орчны хамгааллын чиглэлээр орон нутгийн болон олон нийтийн дараах байгууллагуудтай хамтран ажиллахаас гадна БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлангах, тухайн жилийн БОМТ-г батлуулах, холбогдох мэдээллийг цахим мэдээллийн санд оруулах зэрэг хууль журамд заасан шаардлагыг биелүүлж ажиллана. шаардлагатай мэдээллийг солилцож байх үүрэгтэй.

Байгаль орчныг хамгаалах чиглэлээр олон нийтийн болон тусгай зөвшөөрөлтэй, ИНЕГ-тай гэрээ байгуулсан мэргэжлийн дараах байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

Үүнд:

- Байгаль орчны судалгаа, үнэлгээний тусгай зөвшөөрөлтэй мэргэжлийн ААНБ
- Байгаль орчны хөндлөнгийн хяналтын тусгай зөвшөөрөлтэй мэргэжлийн ААНБ
- Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгааны тусгай зөвшөөрөлтэй, мэргэжлийн ААНБ
- Дэлхий байгаль орчныг хамгаалах сан
- НҮБ-ийн хөгжлийн хөтөлбөрөөр санхүүжигч байгаль орчны төслүүд байна.

Хүснэгт 5 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага, зохион байгуулалтын зардал

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хувиарь																				Хариуцсан албан тушаалтан	тайлбар	
			2020 он				2021 он				2022 он				2023 он				2024 он						
			I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
1	БОХАБ хариуцсан мэргэжлийн ажилтан, мэргэжлийн багтай болох	ИНЕГ-аас зохицуулах		+	+																		ИНЕГ-ын ерөнхий удирдлага + асуудал хариуцсан ахлах мэргэжилтэн	Шаардлагатай тохиолдолд ЗГ-т асуудлыг тавьж шийдвэрлүүлэх хүртэл арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж болно.	
2	Байгаль орчны болон хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын харилцааг зохицуулах дотоод дүрэм, журамтай болох			+																					
3	Нисэх буудлын аюулгүй ажиллагааны олон улсын туршлага судлах	ИНЕГ-аас тавьж буй хяналтын доор Ховд нисэх буудлын алба өөрөө зохицуулах	+																				ИНЕГ-ын асуудал хариуцсан мэргэжилтэн + Ховд нисэх буудлын удирдлага + асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	Шаардлагатай тохиолдолд ИНЕГ-т асуудлыг тавьж шийдвэрлүүлэх хүртэл арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж болно.	
4	Дотоодод боловсруулсан дүрэм журмуудыг мөрдүүлэх, хяналт тавих																								
5	Хяналтын цэгээс 15 км радиус доторх өндөр ургасан модыг тайрч богиносгох	Иргэн, ААНБ-ууд																					Иргэн, ААНБ-ууд+Ховд нисэх буудлын удирдлага		
8	Цаашид нисэх буудал, орчимд мод үржүүлэг, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулахгүй байх	Аймаг, сумын ЕТ-нд тусгасан тохиолдолд зардал шаардагдахгүй																						Ховд нисэх буудлын удирдлага + Аймгийн ГБЗГазар+ Сумын газрын даамал	Аймаг, сумын ЕТ-нд тусгах
9	Хяналтын цэгээс 15 км радиус дотор хог хаягдал ялгаруулах болон мал нядалгааны объект байрлуулахгүй байх																								
10	Аэродромын	1000.0			+																			Ховд нисэх	Шаардлагатай

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хувиарь																				Хариуцсан албан тушаалтан	тайлбар	
			2020 он				2021 он				2022 он				2023 он				2024 он						
			I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	хамгаалагдсан бүс болон аюулгүйн бүсэд үлийн цагаан оготны тоо толгойг бууруулах арга хэмжээ авах																							буудлын удирдлага + асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	тохиолдолд мэргэжлийн байгууллагатай хамтрана.
11	Ховд аймгийн төвийн аугамын ус хангамжийн эх үүсвэрийн газрын доорх усны ордтой давхцалтай байгаа тул Ховд аймгийн төвийн нэгдсэн цэвэр бохирын системд холбогдох	-																						Ховд нисэх буудлын удирдлага + асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	
	Нийт	5000.0																							

9. ТАВАН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Зардлын агуулга	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Хариуцах албан тушаалтан	Холбогдох зардал	Зохион байгуулах газар
1	ИНЕГ-ын холбогдох удирдлага, БОХАБ-ын нэгж	Цахим тайлан	Төлөвлөгөөт ажлын тайлан, биелэлтийн үр үр дүн, дараа жилийн БОМТ	Жил бүрийн 10 сарын 15-ны дотор	ИНЕГ-ын БОХАБ-ын ахлах мэргэжилтэн	Үйл ажиллагааны зардлаар	ИНЕГ-ын удирдлагын байр
2	Орон нутгийн удирдлага, хөндлөнгийн хяналт, олон нийт	Хэвлэмэл болон цахим тайлан		Жил бүрийн 11 сарын 01-ний дотор	Нисэх буудлын БОХАБ хариуцсан мэргэжилтэн	250.0	Ховд хотын нутгийн удирдлагын ордон
3	Нисэх буудлын харяаллын багийн ИНХ, нисэх буудлын орчны оршин суугчид	Мэдээллийн илтгэл, хэвлэмэл танилцуулга		Жил бүрийн 12 сарын 25-ны дотор		500.0	"Ховд" нисэх буудал
БОМТ-г тайлагнах ажлын зардлын дүн, мян.төг							250.0*5 + 500*5 = 3,750.0

10. БОМТ-Г ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЗАРДАЛ

Нисэх буудлын үйл ажиллагаанд БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд 2020-2024 онд нийт 94.018 сая төгрөгний зардал тооцогдож байна.

Хүснэгт 6 БОМТ-г хэрэгжүүлэх нийт зардал

№	БОМТ-ний хүрээнд хийх ажлын багц	Нийт тооцсон зардал, мян.төг	Нийт дүнд эзлэх хувь
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	14,830.0	15.8
2	Ногоон бүс зохион байгуулах	12,350.0	13.1
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах	-	-
4	Осол эрсдэлээс хамгаалах төлөвлөгөө	7,100.0	7.6
5	Хог хаягдлын менежментийг зохион байгуулах	4,250.0	4.5
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	46,738.5	49.7
7	Удирдлага, зохион байгуулалтын арга хэмжээ	5,000.0	5.4
8	БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх	3,750.0	3.9
Нийт зардал		94,018.5	100.0